

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і
науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н - 3.04

Міністерство освіти і науки України
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра археології та спеціальних галузей історичної науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан історичного факультету

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ ПП 01. 05, ПП 01.04 ІСТОРІЯ АНТИЧНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ _____
(шифр і назва навчальної дисципліни)
напрямок підготовки _____
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність 032 “Історія та археологія”, 014 “Середня освіта”
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація Військова історія, Етнологія, Культурно-інтелектуальна історія, Археологія та антропологія, Музезнавство та архівознавство, Європейська історична регіоналістика
(назва спеціалізації)
факультет _____ історичний _____
(назва факультету)

Львів – 2019 рік

Робоча програма нормативної дисципліни спеціалізації “Історія античних цивілізацій” для студентів за напрямом підготовки бакалаврів історії та археології спеціальності 032 “Історія та археологія” та бакалаврів за спеціальністю 014 “Середня освіта”. „30” серпня, 2019 року – 11 с.

Розробник: к.і.н., доцент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки **Баукова Анастасія Юрївна.**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки

Протокол від “30” серпня 2019 року № 1

В.о. завідувача кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки

_____ (____ Білас Н.М.____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

“30”_серпня_____ 2019 року

Схвалено Вченою радою історичного факультету

Протокол від “31” серпня 2019 року № 1

“31” серпня 2019 року Голова _____ (____ Качараба С.П.____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни **“Історія античних цивілізацій”** складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку 032 “Історія та археологія” та напрямку 014 “Середня освіта”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія виникнення перших цивілізацій на території Європи, створення і основні етапи розвитку Римської держави, криза і загибель античного світу, рецепція античної спадщини в європейській цивілізації.

Міждисциплінарні зв'язки

Програма курсу античної історії являє собою складову частину універсального курсу всесвітньої історії. Її завдання — представлення студентам історії існування і розвитку європейської цивілізації від початків формування давніх середземноморських цивілізацій до розкладу держав Середземномор'я в кінці періоду античності. Вона пов'язана з передуючим їй курсом історії стародавнього Сходу та наступним за нею курсом середньовічної історії, а також курсом історії античної філософії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Історія стародавньої Греції.
2. Історія стародавнього Риму.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 – гуманітарні науки (шифр і назва) Напрямок підготовки _____032 “Історія та археологія” (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): 032 “Історія та археологія”	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _есе _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		2-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2		Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр історії та археології	32 год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	год.

самостійної роботи студента - 2	Лабораторні	
	год.	год.
	Самостійна робота	
	23 год.	год.
	Індивідуальні завдання: год.	
Вид контролю: залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання -

для заочної форми навчання -

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: Розглянути події античної історії на основі сучасних досягнень світового та українського антикознавства. Розвинути у студентів розуміння спеціальної термінології, визначень, періодизації, роботи з джерелами та наукової літератури.

Завдання: Завданням курсу є розглянути соціально-економічні, політичні, культурні та інтелектуальні процеси в Середземномор'ї в античний період. Дослідити зовнішні впливи та зрозуміти специфіку історії регіону в європейській цивілізації шляхом критичного сприйняття студентами історичних свідчень, логічного мислення та доречного розпитування викладача на лекціях і семінарах. Забезпечити метод, який дозволить продовжити вивчення історії людства та заохотить студентів до цих занять. Студенти повинні навчитися критично опрацьовувати рекомендовані джерела та літературу, аналізувати фактологічний матеріал, виявити вміння робити його порівняння та аналіз, показати розуміння загальних тенденцій розвитку конкретної історичної епохи.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати тематичну літературу, особливості розвитку античної культури та мистецтва, основні особливості греко-варварських відносин. Зміст понять: цивілізація, архаїчна Греція, класичний період, античність, античний поліс, античні джерела, еллінізм, римський лімес, матеріальна культура, духовна культура, поселення, могильники, культові споруди, зольник, археологічна школа;

вміти аналізувати процеси суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного розвитку народів, що зараховуються до античного світу, визначати особливості розвитку матеріальної культури стародавнього населення Греції та Риму та вплив античної цивілізації на сусідні народи; класифікувати та аналізувати історичні джерела; орієнтуватися в періодизації та в культурно-історичному розвитку давнього населення Європи; працювати з спеціалізованою науковою літературою; узагальнювати отриману в процесі вивчення інформацію при розробці наукової тематики; виявляти, систематизувати, аналізувати та узагальнювати історичну інформацію в процесі педагогічної та культурно-освітньої діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Історія Стародавньої Греції

Вступ в історію стародавньої Греції.

Початки європейської цивілізації. Античність – доба формування полісного типу цивілізації. Джерелознавство давньогрецької історії. Літературні джерела. Логографи. Геродот. Фулідд. “Псевдоксенофонтів політія”. Ксенофонт. Платон. Риторичний напрямок. “Афінська політія” Аристотеля. Полібій. Діодор Сицилійський. Помпей Трог. Плутарх. Страбон. Епіграфічні джерела. Археологічні пам'ятки. Розкопки на острові

Фера, в Спарті, в Ефесі, в Мілеті, в Олімпії, в Афінах, в Дельфах та на острові Делос. Монети. Історіографія історії стародавньої Греції.

Природа та населення Стародавньої Греції.

Територія стародавньої Еллади. Основні регіони. Балканська Греція та її природно-кліматичні умови. Особливості рослинності та фауни. Корисні копалини. Значення моря та умови рільництва та скотарства. Північна Греція (Епір, Фессалія). Середня Греція (Беотія, Фокіда, Аттика). Пелопоннес (Арголіда, Еліда, Мессенія, Лаконіка. Острови Егейського та Іонійського морів. Узбережжя Малої Азії. Населення стародавньої Греції. Основні племена грецької народності.

Крито-мікенська Греція в III-II тисячоліттях до н.е.

Археологічні дослідження Греції і Криту в XIX-XX ст. Генріх Шліман та Артур Еванс. Єгейська культура. Крит в XXX-XII ст. до н.е. Періодизація. Виникнення та розвиток держави на Криті. Палацові комплекси. Кносський палац. Талясократія та розвиток економіки. Зовнішні зв'язки Криту. Критське письмо та мистецтво. Релігія критян. Причини занепаду критської цивілізації.

Материкова Греція в XXV- XVII ст. до н.е. Палацові комплекси ахейської Греції. Мікени. Пілос. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Балканської Греції. Мікенська культура та релігія. Троя. Занепад мікенської цивілізації та прихід дорійців. Етнічні процеси в Греції наприкінці II тисячоліття до н.е.

Гомерівська Греція (XI-IX ст. до н.е.)

Основні джерела з історії гомерівської Греції. “Гомерівське питання”. Господарський лад і соціальна структура. Поява аристократії. Розвиток економіки та патріархальне рабство. Органи управління в гомерівську добу.

Архаїчна Греція (VIII-VI ст. до н.е.)

Давньогрецький поліс: основні риси та тенденції розвитку. Особливості грецького варіанту державотворення. Роль “старшої” тиранії в процесах державного будівництва в Греції.

Особливості формування держави в Спарті. Дорійське вторгнення в Пелопоннес і роль військового фактору в державотворчих процесах. Мессенські війни. “Реформи” Лікурга і державний лад Лакедемону. Спартанська олігархія. Ілотія та особливості соціально-економічного розвитку. Крит, Фессалія і Беотія в VIII-поч. VII ст. до н.е.

Причини та характер Великої грецької колонізації (VIII-VI ст. до н.е.). Основні напрямки грецької колонізації. Колонізація Західного Середземномор'я. Велика Греція та її розвиток в VIII-VI ст. до н.е. Колонізація берегів Гелеспонта і Понту. Колонізація Північного Причорномор'я. Південний напрямок колонізації. Основні особливості грецької колонізації. Значення та наслідки.

Економічний розвиток Греції в VIII-VII ст. до н.е. Особливості формування держави в Атиці. Змова Кілона та законодавство Драконта. Проблеми соціально-економічного розвитку Атики. Закони Солона. Боротьба в суспільстві після реформ Солона. Тиранія Пісістрата і Пісістратидів. Реформи Клісфена і завершення політичного розвитку Афінівської демократії.

Класична Греція (V-IV ст. до н.е.)

Греко-перські війни. Соціально-економічний та політичний лад Персії. Зовнішня політика Дарія I. Скіфський похід. Причини греко-перських війн та їх періодизація. Іонійське повстання. Падіння Мілету. Політична боротьба в грецьких полісах. Перший та другий похід Дарія I. Марафонська битва та її значення. Створення загальноеллініського військового союзу. Похід персів 480-479 рр. до н.е. Оборона Фермопіл та битва при Артемісії. Евакуація Афін та Саламінська битва. Битва при Платеях і біля Мікале. Вихід

Спарти з загальноеллінського союзу. Утворення Деллоської сіммахії. Утворення Першого Афіньського морського союзу. Третя Мессенська війна. Війна Афінь і Спарти. Єгипетська експедиція. Завершення греко-перських війн та Каллієв мир.

Економіка Греції в V ст. до н.е. Класичне рабство, як економічна система. Джерела рабства. Застосування рабської праці та положення рабів в Греції.

Реформи Ефіальта. Державний лад Афінь та прихід до влади Перікла. Внутрішня політика Перікла. Зовнішня політика Першого Афіньського морського союзу. Будівництво в Афінях в період правління Перікла. Політична боротьба в Афінях.

Пелопонеська війна. Джерела до її вивчення. Співвідношення сил противників. Привід та причини війни. Архідамова війна. Початок бойових дій. Облога Платей. Громадянська війна на Лесбосі і в Керкірі. Загострення соціально-політичної боротьби в Афінях. Пілоська операція. Військові дії у Фракії. Перемир'я та Нікіїв мир. Політичний розвиток Греції в добу миру. Сицилійська експедиція. Декелейська війна. Розпад Першого Афіньського морського союзу. Політика Персії і олігархічний переворот 411 р. до н.е. в Афінях. Боротьба за протоки. Відновлення демократії в Афінях. Військові дії в Іонії. Битва при Егоспотамах і капітуляція Афінь. Наслідки Пелопоннеської війни та її значення. Відновлення демократії в Афінях.

Криза давньогрецького полісу в першій половині IV ст. до н.е. Гегемонія Спарти. Коринфська війна і "царський мир" 386 р. до н.е. Беотійський союз і посилення Фів. Епамінонд. Утворення Другого Афіньського морського союзу. Битва при Левктрах. Союзницька війна і кінець Другого Афіньського морського союзу. Економічна криза в Греції і пошуки виходу з неї. "Молодша" тиранія в Греції та її причини.

Грецька культура у XI-IV ст. до н.е.

Особливості розвитку давньогрецької культури. Міфологія. Релігія стародавніх греків. Обрядовий бік грецької державної релігії. Загальногрецькі свята.

Давньогрецька філософія. Іонійська школа. Геракліт. Єлейська філософська школа. Емпедокл та Анаксагор. Демокріт. Софісти. Піфагор. Сократ. Платон. Аристотель.

Розвиток наукових знань. Природничі науки. Медицина. Школа Гіппократа. Історичні науки (Геродот, Фулідід, Ксенофонт, Аристотель).

Грецька література. Гомер та його поеми. Гесіод та розвиток грецької поезії. Виникнення давньогрецького театру. Есхілл. Софокл. Евріпід. Аристофан. Ораторське мистецтво.

Грецьке мистецтво. Грецька кераміка та її розвиток. Вазовий живопис. Архітектура. Дорійський, еолійський і іонійський архітектурні стилі. Архітектура грецького храму. Будівлі Афіньського акрополю. Храм Зевса в Олімпії. Скульптура, її типи, напрямки та школи. Мирон. Фідій. Поліклет. Пракситель. Скопас. Лісіпп. Рельєф. Грецький живопис та його особливості.

Побут стародавніх греків. Житло, меблі, одяг, їжа. Сімейно-шлюбні відносини. Системи виховання. Військова справа. Кораблебудування. Гроші. Дозвілля.

Еллінізм в Греції.

Македонія та її соціально-економічний та політичний розвиток. Філіпп II та його правління. Священна війна в Греції та втручання Македонії у грецькі справи. Боротьба промакедонської та антимакедонських партій в Афінях. Друга священна війна. Херонейська битва. Коринфський конгрес та встановлення македонської гегемонії. Смерть Філіппа II і прихід до влади Александра Македонського.

Східний похід Александра Македонського. Причини війни з Персією. Положення сторін. Битва біля Граніка. Битва при Іссі. Облога Тіра. Звільнення Єгипту. Битва при Гавгамелах. Взяття Вавилону та Суз. Смерть Дарія III. Похід у Середню Азію. Індійський похід. Створення імперії Александра Македонського.

Загибель Александра Македонського та боротьба діадохів. Утворення системи елліністичних держав. Держава Птолемеїв. Селевкідське царство. Розвиток Греції та Македонії в елліністичну добу. Початок кризи елліністичних держав та його причини. Завоювання Греції та Македонії Римом. Підкорення Єгипту.

Культура та наука в добу еллінізму. Розвиток філософії. Стоїцизм та епікурейство. Філософія кініків. Діоген з Сінопи. Елліністична архітектура. Розвиток науки в елліністичну добу. Евклід, Архимед. Елліністичне мистецтво.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Історія стародавнього Риму.

Вступ в історію стародавнього Риму.

Джерела давньоримської історії. Письмові джерела та їх типи. Старші аналісти та молодші аналісти. Мемуарна література. Початок історичної традиції. Історики імператорської доби. Археологічні пам'ятки. Епіграфіка. Нумізматики стародавнього Риму.

Історіографія стародавнього Риму. Німецька історіографія XIX-XX ст. Б.Г.Нібур. Теодор Моммзен. Вітчизняна історіографія дореволюційного періоду та радянського часу. Розвиток сучасної української історіографії.

Природа та населення стародавнього Риму.

Апеннінський півострів та його природа. Північна Італія. Середня Італія. Південна Італія та Сіцилія. Природні копалини та клімат. Найдавніші поселення в Середземномор'ї. Археологічні культури бронзового та залізного віку в Італії. Етруски та проблеми їх історичного дослідження. Італіки та особливості їх етнічного розвитку. Роль греків та карфагенян в історії Апеннінського півострову. Кельти та ілрійці.

Царський період в історії Риму.

Історія виникнення міста Рим. Легендарна традиція. Історичний аспект. Давньоримська община в добу Ромула. Соціальна структура та органи управління. Правління Нуми Помпілія, Тулла Гостілія та Анка Марція. Прихід до влади етрусської династії Тарквініїв. Реформи Сервія Туллія. Падіння царської влади в Римі та проголошення республіки.

Рання Римська республіка (кінець VI - сер. II ст. до н.е.)

Боротьба патрициїв і плебеїв в Римі. Перша сецессія. Закони XII таблиць. Відміна боргового рабства. Причини завершення боротьби.

Об'єднання Італії під гегемонією Рима. Боротьба з етрусками. Латинська федерація. Боротьба з Аріційською федерацією. Створення римо-італійської федерації. Самнітські війни. Битва в Кавдинській ущелині. Боротьба з Тарентом. Остаточне завойовання Італії.

Особливості соціально-економічного та політичного устрою Римської республіки. Основні прошарки населення. Органи управління. Італійська федерація.

Рим та Карфаген. Початок та причини Пунічних війн. Перша Пунічна війна. Створення римського флоту. Експедиція Регула. Завершення війни і умови пермирря. Утворення перших римських провінцій та реформи 40-30-х рр. III ст. до н.е. Сгунтинський конфлікт. Друга Пунічна війна. Похід Ганнібала в Італію. Битва під Каннами. Завоювання римлянами Сіракуз, Капуї та Іспанії. Битва під Замами. Капітуляція Карфагену.

Підкорення елліністичного Сходу. Захорплення Іллірії. Перша та друга Македонські війни. Проголошення незалежності Греції. Держава Селевкідів та її розпад. Сирійська війна. Третя Македонська війна. Утворення провінції Македонія. Ліквідація

незалежності Греції і утворення провінції Ахайа. Третя Пунічна війна. Утворення провінції Африка. Війни в Іспанії та Малій Азії.

Пізня Республіка в Римі (сер. II - кінець I ст. до н.е.)

Соціально-економічний розвиток Риму в сер. II ст. до н.е. Управління провінціями. Система класичного рабства. Джерела рабства. Особливості соціальної структури. Поява протиріччя і способи їх вирішення. Зміни у положенні селянства. Римська армія та її розвиток.

Повстання рабів на Сицилії. Загострення політичної ситуації. Поява політичних партій. Партія реформ Сціпіона Еміліана. Аграрно-демократичний рух братів Гракхів. Народний Трибунат Тіберія Семпронія Гракха. Популяри та оптимати. Соціально-політичні реформи Гая Семпронія Гракха. Поразка реформ.

Закон Спурія Торія про приватизацію землі. Югуртинська війна. Гай Марій та його політика. Війна з тевтонами та кимврами. Друге повстання рабів на Сицилії. Союз Марія з популярами. Законопроект Сатурніна. Виступ Лівія Друза Молодшого. Союзницька війна.

Війна з Мітрідатом (89-85 рр. до н.е.). Панування маріанців в Римі. Сулланський переворот і диктатура. Повстання Лепіда та Серторія. Повстання Спартака. Війна Гнея Помпея з піратами. Третя Мітрідатова війна. Похід у Вірменію та захоплення Іудеї.

Марк Туллій Цицерон. Аграрний законопроект Сервілія Рулла. Змова Катіліни. Перший тріумвірат. Галльські війни. Повстання Верцингеторікса. Боротьба партій в Римі. Смерть Красса. Протистояння Помпея і Цезаря. Початок громадянської війни. Битва при Фарсалі. Александрійська експедиція. Диктатура Гая Юлія Цезаря. Остання спроба реставрації республіки. Смерть диктатора.

Другий тріумвірат. Перузинська війна. Сицилійська держава Секста Помпея. Переворот 32-го року та битва при Акції. Взяття Александрії та смерть Антонія. Перемога Октавіана і встановлення миру.

Римська культура у VIII-I ст. до н.е.

Особливості розвитку давньоримської культури. Римська міфологія та релігія. Обрядовий бік римської релігії. Римське право. Риторика. Римська проза та наукова література. Римська поезія. Архітектура та образотворче мистецтво. Особливості нравів та побуту в кінці республіки.

Рання Римська імперія (принципат) в I-II ст. н.е.

Правління династії Юліїв-Флавіїв. Виникнення принципату. Принципат Октавіана Августа – монархічна система завуальована в республіканських формах. Внутрішня політика принцепса. Реорганізація армії. Зовнішня політика імперії в добу правління Августа. Соціальна політика та пропаганда. Повстання паннонських та рейнських легіонів. Правління Тіберія. Соціально-економічна політика імператора. Прихід до влади Гая Калігули. Принципат Клавдія. Завоювання Британії. Правління Нерона. Громадянська війна 68-69 рр. н.е.

Правління династії Флавіїв. Іудейська війна. Соціально-економічна політика Флавіїв. Виверження Везувія. Правління Доміціана.

Правління династії Антонінів. Останні успіхи римської агресивної політики. Завоювання Траяна. Реформи Адріана. Завершення створення державного бюрократичного апарату. Союз імператора та сенату у правління Антоніна Пія. Маркоманська війна. Правління Коммода.

Соціально-економічний розвиток імперії у I-II ст. н.е. Зміна соціальної структури. Внутрішня торгівля. Міста та шляхи. Ремесло та його розвиток. Муніципальний лад. Державний лад та армія. Соціальні рухи.

Римська культура I-II ст. н.е. Виникнення християнства.

Загальна характеристика періоду. “Золотий період” римської літератури і мистецтва. Пластичні мистецтва, наука та філософія. Будівництво, література, мистецтво та театр. Історія та розвиток географії. Побут та повсякденне життя римлян. Римська сім'я та системи виховання.

Криза полісної релігії та релігійно-містичні настрої в римському суспільстві в I-II ст. Есхатологічні вчення на Заході і Сході. Новозавітна тенденція в іудействі. Ісус Христос та поява християнства. Перші християнські общини.

Криза III ст. н.е. та Пізня Римська імперія (домінат).

Причини кризи III ст. н.е. Пекулій та вільновідпущеництво. Розвиток дрібної аренди та колонату. Імператорські салтуси. Початок закріпачення колонів. Боротьба “солдатських” та “сенатських” імператорів. Військова монархія Северів. Едикт Каракалли про громадянство. Військові перевороти та посилення сепаратизму. Соціальні рухи III ст. Початок реставрації імперії.

Реформи Діоклетіана та Константина I. Податкові реформи та реформи в армії. Римська конституція IV-V ст. Зміни в економіці та соціальній структурі римського суспільства. Встановлення домінату. Релігійна політика Константина I Великого. Створення християнської церкви. Поява ересей. Донатизм та арианство. Нікейський собор. Антихристиянська реакція в добу правління Юліана.

Культура Пізньої Римської імперії. Філософія. Література. Історія. Право. Архітектура і мистецтво.

Падіння Західної Римської імперії. Правління Феодосія I та розділ імперії на дві держави – Східну Римську імперію та Західну Римську імперію. Римляни та варвари в III-IV ст. Готи. Велике переселення народів. Гунни. Каталаунська битва. Утворення варварських держав на території Європи та Африки. Падіння Західної Римської імперії.

Історичне значення античної історії.

Перші європейські цивілізації та їх типи. Досягнення античності в галузі економіки, політики та культури. Свобода особистості та демократія. Конституційна монархія. Бюрократичний апарат. Приватна власність на землю. Класичне рабство. Колонат та форми аренди. Торгівельна політика. Система бюджетного планування. Скульптура та архітектура. Наукові знання. Римське право. Термінологія та розвиток мов. Релігія.

2. 1. Лекційний курс

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Вступ до дисципліни. Крито-мікенська Греція.	2
2.	Тема 2. Розвиток Греції в IX-XI ст. до н.е.	2
3.	Тема 3. Грецька міфологія. Становлення грецької культури.	2
4.	Тема 4. Давньогрецький поліс – основні характеристики та тенденції розвитку.	2
5.	Тема 5. Афінська демократія та її розвиток	2
6.	Тема 6. Стародавній Лакедемон – зразок олігархічного полісу	2
7.	Тема 7. Греко-перські війни і поява системи класичного рабства.	2
8.	Тема 8 Східний поход Александра Македонського.Еллінізм.	2
9.	Тема 9. Вступ до історії стародавнього Риму. Царський період.	2
10.	Тема 10. Боротьба плебеев та патрициїв. Розвиток Ранньої Республіки.	2
11.	Тема 11. Класичне рабство. Економіка римської Республіки.	2
12.	Тема 12. Аграрний рух братів Гракхів. Криза республіканського	2

	ладу в I ст. до н.е. Диктатура Сулли та Цезаря.	
13.	Тема 13. Встановлення принципату. Правління династії Юліїв-Клавдіїв.	2
14.	Тема 14. . Розвиток Риму в добу Римської імперії I-III ст. до н.е.	2
15.	Тема 15. Правління Антонінів. Криза III ст. Виникнення християнства.	2
16.	Тема 16. Зовнішня політика Римської імперії. Армія та провінції. Велике переселення народів. Варварські королівства.	2
17.	Тема 17. Пізня Римська імперія в IV-V ст. н.е. Падіння Західної Римської імперії.	2
	Всього годин	34

2.2 Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Організація роботи на семінарських заняттях з історії античних цивілізацій.	2
2.	Тема 2. Стародавня Греція в крито-мікенську добу	2
3.	Тема 3. Господарство і суспільні відносини стародавніх греків за даними поем Гомера «Іліада» та «Одіссея»..	2
4.	Тема 4. Соціально-економічний і політичний розвиток Стародавньої Спарти VIII-VI ст. до н.е.	2
5.	Тема 5. Становлення рабовласницької демократії в Аттіці VIII-VI ст. до н.е..	2
6.	Тема 6. Афінівська демократія в добу її розквіту.	2
7.	Тема 7. Греція у першій половині IV ст. до н.е. криза полісної системи.	2
8.	Тема 8. Грецька культура класичного періоду.	2
9.	Тема 9. Основні тенденції й особливості розвитку елліністичних держав.	
10.	Тема 10. Господарство та заняття стародавніх римлян за законами XII таблиць.	2
11.	Тема 11. . Політичний та суспільний устрій Риму в III-II ст. до н.е.	2
12.	Тема 12. Пунічні війни	2
13.	Тема 13. Аграрний рух братів Гракхів	2
14.	Тема 14. Повстання Спартака	2
15.	Тема 15. Криза республіки та принципат Октавіана Августа	2
16.	Тема 16. Римська культура.	2
17.	Тема 17. Походження християнства	2
	Усього годин	34

2.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Вступ до історії Стародавньої Греції Підготувати анотації на основні види публікацій..	2
2.	Тема 2. Мінойська і мікенська цивілізації. Взаємовпливи.	4
3.	Тема 3. Гомерівський період. Становлення грецької форми	2

	державності.	
4.	Тема 4. Архаїчна Греція. Пелопоннес у VIII-VI ст. до н.е.	4
5.	Тема 5. Формування полісного ладу в Аттіці.	4
6.	Тема 6. Початок класичної епохи. Греко-перські війни.	4
7.	Тема 7. Афінівська демократія і спартанська олігархія як політичні системи.	2
8.	Тема 8. Грецька культура класичного періоду.	4
9.	Тема 9. Криза полісної системи взаємин. Встановлення македонської гегемонії.	2
10.	Тема 10. Східний похід Александра Македонського. Держава Александра.	4
11.	Тема 11. Елліністичний світ.	4
12.	Тема 12. Вступ до вивчення історії Стародавнього Риму.	4
13.	Тема 13. Етруски і їхній вплив на розвиток Італії і Риму.	4
14.	Тема 14. Початки римської історії.	4
15.	Тема 15. Пунічні війни. Зовнішня та внутрішня політика Риму II ст. до н.е.	2
16.	Тема 16. Рим наприкінці II – на початку I ст. до н.е.	4
17.	Тема 17. Криза і падіння Римської республіки. Диктатура Цезаря.	4
18.	Тема 18. Релігія і культура періоду Республіки.	2
19.	Тема 19. Римська імперія в I ст. н.е.	4
20.	Тема 20. “Золотий вік” Римської імперії (II ст. н.е.).	2
21.	Тема 21. Криза Римської імперії в III ст.	2
22.	Тема 22. Встановлення системи домінації. Імперія в IV ст.	2
23.	Тема 23. Римська культура епохи Імперії.	4
24.	Тема 24. Падіння Західної Римської імперії.	2
Всього годин		76

3. Рекомендована література

3.1. Базова література:

1. Балух В.О. Макара І.М. Історія стародавньої Греції. Курс лекцій. – Чернівці, 2003.
2. Балух В.О. Коцур В.П. Історія стародавнього Риму. – Чернівці 2005.
3. Боги и люди древнего мира: Краткий словарь. – М., 1993.
4. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. – М., 1990.
5. Бурчанський Г.Є., Фурдуй Р.С. Загадки давнини. – К., 1988.
6. В помощь студенту-заочнику в изучении курса “История мировых цивилизаций”. – Магнитогорск, 1997.
7. Гребенюк А.В. Цивилизации античного мира и средневековой Европы: Методологические очерки. 2 изд. – М., 1997.
8. Гусаров Б.П. Формы землевладения в зарубежных странах: Рабовладельческий и феодальный периоды. – М., 1995.
9. Забусов В.Н. Культура древнего мира и раннего средневековья средствами наглядности: Учебное пособие по спецкурсу. – М., 1989.

10. Избранные лекции по истории мировой культуры: Учебное пособие/ М.Ю Шмелева, Л.А.Кренделева, Л.Д.Райгородский и др. – С-Пб, 1995.
11. Из истории древнего мира и средневековья. Сборник статей под ред. Ю.М. Сапрыкина. – М., 1987.
12. История древнего мира: Учебно-методическое пособие для студентов-заочников I курса исторического факультета пед. институтов. – М., 1986.
13. Каширская Л.А., Ушаков П.А. История древнего мира. Методические рекомендации. – Ростов-на-Дону, 1995.
14. Кузищин В.И. История древнего Рима. Изд-ие 3-е. – М., 1993.
15. Кутергин В.Ф. Женщины древнего мира на троне и в семье. Учебное пособие. – Саранск, 1994.
16. Летяев В. А. Методические материалы для изучения российского дореволюционного антиковедения. – Волгоград, 1990.
17. Лисовый И.А., Ревяко К.А. Античный мир в терминах, именах и названиях: Словарь-справочник по истории и культуре древней Греции и Рима. 2 изд. – Минск, 1997.
18. Методика обучения истории древнего мира и средних веков: V-VI классы. – М., 1970.
19. Пролитика и идеология в древнем мире. Межвузовский сборник научных трудов. – М., 1993.
20. Практикум по истории древнего мира: Пособие для студентов-заочников I курса исторического факультета пед. институтов. – Вып.1 Древний Восток. – М., 1989.
21. Практикум по истории древнего мира: Пособие для студентов-заочников I курса исторического факультета пед. институтов. – Вып.2 Древняя Греция. – М., 1988.
22. Словарь античности. Пер. с нем. В.И. Горбушин и др. – М., 1989.
23. Тесты по истории древнего мира: Первобытное общество. Древний Восток. Древняя Греция. Древний Рим. – М., 1996.
24. Шилюк Н.Ф. История древнего мира: Древний Восток. – Свердловск, 1991. – Ч.1.
25. Шофман А.С. Древний мир в лицах и образах: Книга для чтения. – Казань, 1990.
26. Adkins L. Life in Ancient Greece.— Oxford University Press, 1997.
27. Adkins L. Life in Ancient Rome.— Oxford University Press, 1994.
28. Appleby John, Hunt Lynn, Margaret Jacob. Telling the Truth about History.— New Yourk: W.W. Norton and Company, 1995.
29. Chambers Mortimer, Grew Raymond et al., The Western Experiace. 4th Edition.— New Yourk: Alfred A.Knopf, 1987.
30. Kagan Donald et al., The Western Heritage. 5th Edition.— New Jersey: Prentice Hall, 1991.

3.2. Допоміжна:

3.2.1. Історія Стародавньої Греції

1. Александрийская поэзия. М., 1972.
2. Андреев Ю. В. К проблеме «Ликургова законодательства» // Проблемы античной государственности. Л., 1982.
3. Андреев Ю.В. Раннегреческий полис. Гомеровский период. Л., 1976.
4. Андреев Ю. В. Спарта как тип полиса // Вестник ЛГУ. 1973. № 8.
5. Андреев Ю.В. Островные поселения Эгейского мира в эпоху бронзы. Л., 1989.
6. Античная Греция / Под ред. Е.С. Голубцовой, Л.П. Маринович, А.И. Павловской, Э.Д. Фролова. Москва, 1983. Т. I-II.
7. Античная цивилизация / Под ред. В.Д. Блаватского. Москва, 1973.
8. Античный роман. М., 1969.
9. Аристотель. Афинская полития // Античная демократия в свидетельствах современников. М., 1996.
10. Арский Ф. Н. Перикл. М., 1971.

11. Балух В.О., Макар Ю.І. Історія стародавньої Греції. Курс лекцій для студентів історичних спеціальностей вищих закладів освіти. Чернівці, 2001.
12. Бартошек А. Златообильные Микены. М., 1991.
13. Белох Ю. История Греции. Москва, 1897-1899. Т. I-II.
14. Блаватский В.Д. Природа и античное общество. Москва, 1976.
15. Блаватская Т. В. Ахейская Греция во втором тысячелетии до н. э. М., 1966.
16. Блаватская Т. В. Греческое общество второго тысячелетия до новой эры и его культура. М., 1976.
17. Блаватская Т. В. Из истории греческой интеллигенции эллинистического времени. М., 1983.
18. Боннар А. Греческая цивилизация. 3-е изд. Москва, 1995. Т. I-III.
19. Бузескул В. П. История афинской демократии. СПб., 1909.
20. Виппер Р.Ю. История Греции в классическую эпоху (IX-IV вв. до Р.Х.). Москва, 1916.
21. Виппер В. Р. Искусство Древней Греции. М., 1972.
22. Гесиод. Труды и дни // Эллинские поэты. М., 1963.
23. Гиндин Л.А. Население Гомеровской Трои. Историко-филологические исследования по этнологии древней Анатолии. М., 1993.
24. Геродот Історії : в 9-ти книгах / переклад, передмова та примітки А.О. Білецького; Інститут археології, Інститут української археографії. Київ, 1993.
25. Гомер. Іліада.— Київ, 1978.
26. Гордезиани Р. В. Проблемы гомеровского эпоса. Тбилиси, 1978.
27. Гроссман Ю.М., Лісовий І.А. Історія стародавнього світу: Практикум. Львів, 1985.
28. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории. Т. I. Античный мир. 2-е изд. Санкт-Петербург, 1994.
29. Доватур А.И. Феогиид и его время. Л., 1989.
30. Доватур А. И. Рабство в Аттике VI-V вв. до н. э. Л., 1980.
31. Доватур А. И. Повествовательный и научный стиль Геродота. М., 1957.
32. Древние цивилизации / Под ред. Г.М. Бонгард-Левина. Москва, 1989.
33. Древняя Греция / Под ред. В.В. Струве, Д.П. Каллистова. Москва, 1956.
34. Зайцев А. И. Культурный переворот в Древней Греции VIII-V вв. до н. э. Л., 1985.
35. Зельин К. К. Борьба политических группировок в Аттике в VI веке до н. э. М., 1964.
36. Історія світової культури.— Київ, 1999.
37. Ильинская Л. С. Легенды и археология. Древнейшее Средиземноморье. М., 1988.
38. История Древней Греции: Учеб. для студ. вузов, обучающихся по спец. «История» / Ю.В. Андреев, Г.А. Кошеленко, В.И. Кузицин, Л.П. Маринович; Под ред. В.И. Кузицина. Москва, 1986.
39. История Европы. Т. I. Древняя Европа / Под ред. Е.С. Голубцовой. Москва, 1988.
40. Карпюк С. Г. Клизфеновские реформы и их роль в социально-политической борьбе в позднеархаических Афинах // Вестник древней истории. 1986. № 1.
41. Кобылина М. М. Милет. М., 1965.
42. Колобова К. М. Из истории раннегреческого общества. Л., 1951.
43. Колобова К. М. Древний город Афины и его памятники. Л., 1961.
44. Колобова К. М. К вопросу о возникновении афинского государства // Вестник древней истории. 1968. № 4.
45. Крип'якевич І. Всесвітня історія. Київ, 1995. – Т.1.
46. Ксенофонт. Греческая история. СПб., 1993.
47. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. Москва, 1990.
48. Курбатов А. А. Роль аристократии в экономическом развитии греческого полиса VIII-VI вв. до н. э. // Античная гражданская община. М., 1986.
49. Ліндсей Дж. Коротка історія культури від доісторичних часів до доби Відродження. — Київ: Мистецтво, 1995.

50. Лісовий І.А. Античний світ у термінах, іменах і назвах: довідник з історії та культури Стародавньої Греції і Риму. Львів, 1988.
51. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Москва, 1963-1994. Т. I-VIII.
52. Лурье С. Я. Демокрит. Тексты. Переводы. Исследования. Л., 1970.
53. Лурье С. Я. Геродот. М.-Л., 1947.
54. Лурье С.Я. Язык и культура микенской Греции / Академия наук СССР, Институт истории. Москва; Ленинград, 1957.
55. Молчанов А.А., Нерознак В.П., Шарыпкин С.Я. Памятники древнейшей греческой письменности. Введение в микенологию. М., 1988.
56. Молчанов А.А. Социальные структуры и общественные отношения в Греции II тысячелетия до н.э. (проблемы источниковедения минойстики и микенологии) / Российская академия наук, Институт всеобщей истории; ответственный редактор Л.П. Маринович. Москва, 2000.
57. Откупщиков Ю.В. Догреческий субстрат. Л., 1988.
58. Павленко Ю. Історія світової цивілізації— Київ: Либідь, 1966.
59. Павловская А. И. Эллинистическая цивилизация // Древние цивилизации. М., 1989.
60. Пельман Р. Очерк греческой истории и источниковедения. Санкт-Петербург, 1910.
61. Пенделбери Дж. Археология Крита- М., 1950.
62. Полибий. Всеобщая история. Т.1-3. СПб., 1994-1995.
63. Полякова Г. Ф. Социально-политическая структура пилосского общества (по данным линейного письма В). М., 1978.
64. Разин Е.А. История военного искусства. 3-е изд. Т. I. Москва 1994.
65. Рассел Б. Історія західної філософії.— Київ: Основи, 1995.
66. Рожанский И. Д. История естествознания в эпоху эллинизма и Римской империи. М., 1988.
67. Соболевский С. И. Аристофан и его время. М., 1957.
68. Софокл. Драмы. Пер. Ф. Ф. Зелинского. М., 1990.
69. Томпсон Дж. Исследования по истории древнегреческого общества. Доисторический эгейский мир. М., 1958.
70. Фукидид. История. Москва, 1999.
71. Фролов Э.Д. Рождение греческого полиса. Л., 1988.
72. Шахермайр Ф. Александр Македонский. М., 1986.
73. Шишова И.А. Раннее законодательство и становление рабства в Античной Греции. Л., 1991.
74. Шофман А. С. Восточная политика Александра Македонского. Казань, 1976.
75. Шуллер В. Афинская демократия и Афинский морской союз // Вестник древней истории. 1984. № 3.
76. Яйленко В.П. Архаическая Греция и Ближний Восток. М., 1990.
77. Яйленко В.П. Греческая колонизация VII—III вв. до н. э. М., 1982.
78. Ярхо В. Н. У истоков европейской комедии. М., 1979.
79. Ярхо В. Н. Драматургия Эсхила и некоторые проблемы древнегреческой трагедии. М., 1978.
80. Adkins L. Life in Ancient Greece.— Oxford University Press, 1997. Hammond N.G.L. Dzieje Grecji / przełożyła Anna Świderkówna. Warszawa, 1994.
81. Vademecum historyka Starożytnej Grecji I Rzymu: źródłoznawstwo starożytności klasycznej / praca zbiorowa pod redakcją E. Wipszyckiej. - 2 wydanie, zmienione. - Tom I/II. Warszawa, 2001.

3.2.2 Історія Стародавнього Риму

1. Августин. Исповедь. М., 1991.

2. Аверинцев С. С. Плутарх и античная биография. М., 1973.
3. Аммиан Марцеллин. История. Т.1-2. СПб., 1996.
4. Апокрифы древних христиан. М., 1989.
5. Аппиан. Римские войны. СПб., 1994.
6. Апулей. Апология. Метаморфозы. Флориды. М., 1960.
7. Белова Н. Н., Сюзюмов М. Я. К вопросу о кризисе в Римской империи в III в. // Античная древность и средние века. Вып.15. Свердловск, 1978.
8. Бокщанин А. Г. Источниковедение Древнего Рима. М., 1981.
9. Бокщанин А. Г. Парфия и Рим. Т.1. М., 1960.
10. Бокщанин А. Г. Социальный кризис Римской империи в I в. н. э. М., 1954.
11. Вергилий. Буколики. Георгики. Энеида. М., 1979.
12. Вергилий. Энеида. М., 1979.
13. Гаврилов В. Г. Сельское хозяйство Италии IV в. // Вестник древней истории. 1979. № 4.
14. Гай Саллюстий Крисп. Сочинения. М., 1981.
15. Геродиан. История императорской власти после Марка. М., 1996.
16. Гольденберг В. А. Очерки по истории Римской империи в I в. н. э. Харь-ков, 1958.
17. Гораций. Собрание сочинений. СПб., 1993.
18. Деяния божественного Августа // Хрестоматия по истории Древнего Рима. М., 1987.
19. Дилигенский Г. Г. Северная Африка в IV-V вв. М., 1961.
20. Донини А. У истоков христианства. М., 1989.
21. Дуров В. С. Нерон. СПб., 1994.
22. Дуров В. С. Юлий Цезарь: человек и писатель. Л., 1991.
23. Егоров А. Б. Рим на грани эпох. Л., 1985.
24. Ельницкий Л. А. Возникновение и развитие рабства в Риме в VIII-III вв. до н. э. М., 1964.
25. Заборовский Я. Ю. Некоторые стороны политической борьбы в римском сенате // Вестник древней истории. 1977. № 3.
26. Залесский Н. Н. К истории этрусской колонизации Италии VII-IV вв. до н. э. Л., 1965.
27. Ильинская Л. С. Легенды и археология: древнейшее Средиземноморье. М., 1988.
28. Иордан. О происхождении и деяниях готв. М., 1960.
29. Каждан А. П. От Христа к Константину. М., 1965.
30. Каллистов Д. П. Античный театр. Л., 1970. С. 158-175.
31. Канонические евангелия. М., 1993.
32. Катулл. Книга стихотворений. М., 1986.
33. Кнабе Г. С. Материалы к лекциям по общей теории культуры и культуре античного Рима. М., 1993.
34. Ковалев С. И. К вопросу о характере социального переворота III-V вв. н. э. в Западной Римской империи // Вестник древней истории. 1954. № 3.
35. Кораблев И. Ш. Ганнибал. М., 1976.
36. Корнелий Тацит. Сочинения. Т. 1-2. М., 1993.
37. Корсунский А. Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств. М., 1984.
38. Кубланов М. М. Возникновение христианства. М., 1974.
39. Кудрявцев О. В. Эллинистические провинции Балканского полуострова во II в. н. э. М., 1961.
40. Кузищин В. И. Генезис рабовладельческих латифундий в Италии. М., 1976.
41. Кузищин В. И. Античное классическое рабство как экономическая система. М., 1990.
42. Кузищин В. И. Римское рабовладельческое поместье. М., 1973.
43. Культура Древнего Рима. Т.1-2. М., 1983.

44. Кнабе Г. С. Корнелий Тацит. М., 1981.
45. Колпинский Ю. Д., Бритова Н. Н. Искусство этрусков и Древнего Рима. М., 1983.
46. Курбатов Г. Л. Ранневизантийские портреты. Л., 1991.
47. Лезов С. В. История и герменевтика в изучении Нового Завета. М., 1996.
48. Лившиц Г. М. Происхождение христианства в свете рукописей Мертвого моря. Минск, 1967.
49. Лившиц Г. М. Социально-политическая борьба в Риме в 60-х гг. I в. до н. э. и заговор Катилины. Минск, 1960.
50. Лукиан. Избранная проза. М., 1991.
51. Лукреций. О природе вещей. М., 1983.
52. Марк Аврелий. Размышления. Л., 1985.
53. Марциал. Эпиграммы. М., 1968.
54. Машкин Н. А. Принципат Августа. М.-Л., 1949.
55. Маяк И. Л. Взаимоотношения Рима и италийцев в III-II вв. до н. э. М., 1971.
56. Маяк И. Л. Римляне эпохи Республики. М., 1993.
57. Маяк И. Л. Рим первых царей. М., 1983.
58. Мишулин А. В. Спартаковское восстание. М., 1936.
59. Мень А. Сын человеческий. М., 1991.
60. Немировский А.И. История раннего Рима и Италии. Воронеж, 1962.
61. Немировский А.И. Этруски: от мифа к истории. М., 1989.
62. Немировский А. И. Нить Ариадны (из истории классической археологии). Воронеж, 1989.
63. Нечай Ф. М. Образование римского государства. Минск, 1972.
64. Новицкая К. И. Некоторые вопросы аграрной политики в начале домината // Вестник древней истории. 1961. № 4.
65. Овидий. Собрание сочинений. Т.1-2. СПб., 1994.
66. Павлов В. В. Египетский портрет I-IV вв. М., 1967.
67. Перетерский И. С. Дигесты Юстиниана. М., 1956.
68. Письма Плиния Младшего. М., 1983.
69. Плавт. Комедии. Т.1-2. М., 1987.
70. Полибий. Всеобщая история. Т. 1-3. СПб., 1994-1995.
71. Плутарх. Сравнительные жизнеописания. Т. 1-2. М., 1994.
72. Ранович А. В. Восточные провинции Римской империи в I-III вв. н. э. М.-Л., 1949.
73. Ревяко К. А. Пунические войны. Минск, 1988.
74. Ренан Э. Жизнь Иисуса. М., 1991 /и другие книги этого автора/.
75. Ренан Э. Марк Аврелий и конец античного мира. М., 1991.
76. Рожанский И. Д. История естествознания в эпоху эллинизма и Римской империи. М., 1988.
77. Свенцицкая И. С. Раннее христианство: страницы истории. М., 1988.
78. Светоний. Жизнь двенадцати Цезарей. М., 1991.
79. Сергеенко М. Е. Жизнь Древнего Рима. М.-Л., 1964.
80. Сенека. Нравственные письма к Луцилию. Трагедии. М., 1986.
81. Сергеенко М. Е. Земельная реформа Тиберия Гракха и рассказ Аппиана // Вестник древней истории. 1958. № 2.
82. Сергеенко М. Е. Очерки по сельскому хозяйству древней Италии. М.-Л., 1958.
83. Смирин В. М. О политической позиции Цицерона в годы сулланской диктатуры // Вестник древней истории. 1955. № 4.
84. Смышляев А. Л. Септимий Север и римская юриспруденция // Правоведение. 1975. № 5.
85. Теренций. Комедии. М., 1985.
86. Тит Ливий. История Рима от основания города. Т.1. М., 1989. Книга 1.
87. Топоров В.Н. Эней – человек судьбы. Ч.1. М., 1993.

88. Трухина Н. Н. Политика и политики «золотого века» Римской республики. М., 1984.
89. Трухина Н. Н. Политика Рима в Восточном Средиземноморье во вто-рой половине III в. до н. э. // Вестник МГУ. Сер.9. 1975. № 2.
90. Турский Григорий. История франков. М., 1987.
91. Удальцова З. В. Италия и Византия в VI в. М., 1959.
92. Уколова В. И. Античное наследие и культура раннего средневековья. М., 1989.
93. Утченко С. Л. Древний Рим: События, люди, идеи. М., 1969.
94. Утченко С. Л. Кризис и падение Римской республики. М., 1965.
95. Утченко С. Л. Цицерон и его время. М., 1986.
96. Утченко С. Л. Идеино-политическая борьба в Риме накануне падения республики. М., 1952.
97. Утченко С. Л. Политические учения Древнего Рима. М., 1977.
98. Утченко С. Л. Юлий Цезарь. М., 1976.
99. Утченко С. Л. Происхождение плебейской организации // Вестник древней истории. 1947. № 1.
100. Федели П. Человек и природная среда в римском мире // Вестник древней истории. 1995. № 3.
101. Федорова Е. В. Введение в латинскую эпиграфику. М., 1982.
102. Федорова Е. В. Люди императорского Рима. М., 1990.
103. Циркин Ю. Б. Карфаген и его культура. М., 1987.
104. Цицерон. Диалоги: О государстве. О законах. М., 1994.
105. Цицерон. Письма. Т. 1-3. М., 1949-1951.
106. Цицерон. Речи. Т. 1-2. М., 1962.
107. Цицерон. Три трактата об ораторском искусстве. М., 1972.
108. Цицерон. Философские трактаты. М., 1985.
109. Шифман И. Ш. Возникновение Карфагенской державы. Л., 1963.
110. Штаерман Е. М. Древний Рим: Проблемы экономического развития. М., 1978.
111. Штаерман Е. М. История крестьянства в Древнем Риме. М., 1996.
112. Штаерман Е. М. Расцвет рабовладельческих отношений в Римской республике. М., 1964.
113. Штаерман Е. М. Социальные основы религии Древнего Рима. М., 1987.
114. Штаерман Е. М., Трофимова М. К. Рабовладельческие отношения в ранней Римской империи. М., 1971.
115. Штаерман Е. М. Африканские восстания III в. н. э. // Вестник древней истории. 1948. № 2.
116. Штаерман Е. М. Кризис рабовладельческих отношений в западных провинциях Римской империи в III в. н. э. М., 1957.
117. Штаерман Е. М. Религия и мораль угнетенных классов Римской империи. М., 1961.
118. Штаерман Е. М. Кризис античной культуры. М., 1975.
119. Юлий Цезарь. Записки о Галльской войне. М.-Л., 1948.

Интернет-ресурсы заглавного характера:

1. Андреев Ю. В. Цена свободы и гармонии. Несколько штрихов к портрету греческой цивилизации. – СПб., 1998 <http://gumilevica.kulichki.net/AUV/auv1.htm>
2. Блаватская Т. В. Ахейская Греция во втором тысячелетии до н.э. – М.: Наука, 1966 <http://annals.xlegio.ru/greece/blavat/ag00.htm>
3. Буданова В. П. История мировых цивилизаций. – М.: РУДН, 2004 <http://humanities.edu.ru/db/msg/68427>
4. Всемирная история. Энциклопедия: в 10-ти т. / Ред. И. Лурье, М. Полтавский. – Т. 1. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1956. –

- 748 с. <http://historic.ru>
5. Всемирная история. Энциклопедия: в 10-ти т. / Ред. А. Белявский, Л. Лазаревич, А. Монгайт. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1956. <http://historic.ru>
 6. Егер О. Всемирная история. Т. 1. Древний мир. – СПб.: Специальная литература, 1997- 1999 http://www.krotov.info/history/00/eger/eger_01.htm
 7. История Древнего мира. – Т. 3. Упадок древних обществ. Издание второе / Ред. И. М. Дьяконова, В. Д. Нероновой, И. С. Свенцицкой. – М.: Наука, 1983 <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000003/>
 8. История Древнего мира. В 3-ех т. – Т. 1. Ранняя Древность., Издание третье / Ред. И. М. Дьяконова, В. Д. Нероновой, И. С. Свенцицкой. – М.: Наука, 1989 <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000001/>
 9. История Европы. С древнейших времен до наших дней. В 8 т. / Под ред. З. В. Удальцовой. – Т. 1 <http://www.tuad.nsk.ru/~history/works/HistE/index.html>
 10. Кареев Н.И. Общий ход всемирной истории. Очерки главнейших исторических эпох. - СПб.: Брокгауз-Ефрон, 1903. – 303 с. (<http://www.teacher.syktso.ru/01/liter/009.htm>)
 11. Ковалев С. И. История Рима. – Л.: ЛГУ, 1986. <http://www.sno.pro1.ru/lib/kovalev/index.htm>
 12. Латышев В. В. Очерк греческих древностей. – СПб., СПб, 1897-1899 <http://www.sno.pro1.ru/lib/lat/1/4-28-1.htm>
 13. Лейст О. Э. История политических и правовых учений. – М.: Зерцало, 2000 <http://www.w3.org/TR/REC-html40>
 14. Молчанов А. А. Нерознак В. П., Шарыпкин С. Я. Памятники древнейшей греческой письменности. Введение в микенологию. – М.: Наука, 1988 http://annals.xlegio.ru/greece/molchan/pdgp_00.htm
 15. Нефедов С. История древнего мира. – М.: Владос, 1996 <http://www.w3.org/TR/REC-html>
 16. Печатнова Л. Г. История Спарты (период архаики и классики). – СПб.: Гуманитарная Академия, 2001. <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/books/pechatnova/00.htm>
 17. Постернак А. История Древней Греции и Древнего Рима. – М., 1999. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/school/index.php
 18. Соловьев С. М. Наблюдения над исторической жизнью народов. – СПб., 1868 <http://teacher.syktso.ru>
 19. Фролов Э. Д. Парадоксы истории-парадоксы античности. – СПб.: Издат. дом СПбГУ, 2004 <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/books/paradoxa/000.htm>
 20. Фролов Э. Д. Рождение греческого полиса. Издание второе. – СПб.: Издат. дом СПбГУ, 2004. <http://centant.pu.ru/centrum/publik/books/origin/index.htm>
 21. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В. В. Струве. – Т. II. Греция и эллинизм. – М.: Учпедгиз, 1951 <http://www.drevniymir.ru/ellinizm.html>
 22. Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В. В. Струве. – Т. III. Древний Рим. – М.: Учпедгиз, 1953 <http://www.drevniymir.ru/rim.html>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів при оцінюванні знань за поточну успішність становить 50 балів, на екзамені – 50 балів.

Сумарна оцінка (сума поточних і екзаменаційних балів) виставляється за 100 бальною шкалою (університету, національною та ECTS):

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою
90-100	A	Відмінно	Відмінно
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	Добре
71-80	C	<i>Добре</i>	
61-70	D	Задовільно	Задовільно
51-60	E	<i>Достатньо</i>	
0-50	FX	Не достатньо	Незадовільно

Підсумковий контроль проходить у формі письмового екзамену.

Таким чином підсумкова (семестрова) оцінка визначається за результатами кількох перевірок знань і вмінь, а саме:

- Результатів роботи під час семінарських занять; передбачається, що студент протягом семестру принаймні двічі виступить з основним повідомленням по одному з питань семінару, а також регулярно доповнюватиме і рецензуватиме відповіді колег, братиме участь у дискусіях (35 балів).
- Написання проміжної контрольної роботи (5 балів).
- Написання есе, за підсумками самостійної роботи (10 балів).
- Підсумкового контролю (письмовий екзамен).

Таблиця нарахування балів за 100-бальною шкалою

Компонент оцінювання	Максимальна кількість балів
Семінарські заняття	50
Тестування	20
Описові питання екзамену	30
<i>Всього</i>	<i>100</i>

При оцінюванні навчальних досягнень враховується:

- рівень оволодіння історичними знаннями; знання хронологічних меж періодів, найважливіших історичних подій і процесів; визначення характерних суттєвих рис історичних явищ і подій;
- рівень умінь групування (класифікації) фактів за вказаною ознакою, розкриття причинно-наслідкових зв'язків між подіями;
- рівень оволодіння практичними вміннями та навичками роботи з науковою літературою та історичними джерелами; обґрунтування власного ставлення студента щодо історичної події, явища, діяча.

Всі види оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюються за критеріями, наведеними в таблиці.

Рівні навчальних	Оцінка	Критерії навчальних досягнень студентів
------------------	--------	---

досягнень		
I. Незадовільний	2	Студент (студентка) називає декілька подій, дат, історичних постатей або історико-географічних об'єктів; вибирає правильний варіант відповіді на рівні «так – ні»; може кількома реченнями розповісти про історичну подію чи постать; впізнати її за описом; має загальне уявлення про історичну карту
II. Задовільний	3	Студент (студентка) самостійно відтворює фактичний матеріал курсу; визначає окремі ознаки історичних понять; стисло характеризує історичні постаті; встановлює послідовність подій; показує на історичній карті основні місця подій; користується за допомогою викладача наочними та текстовими джерелами історичної інформації
III. Добрий	4	Студент (студентка) послідовно і логічно відтворює навчальний матеріал теми; використовує набуті знання за аналогією; дає правильне визначення історичних понять; аналізує описані історичні факти; порівнює однорідні історичні явища; визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними; узагальнює окремі факти і формулює висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику історичних явищ; синхронізує події у межах курсу; називає дві-три позиції наукової літератури по темі; використовує історичні документи як джерело знань; аналізує зміст історичної карти
IV. Відмінний	5	Студент (студентка) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; може вільно та аргументовано висловлювати власні судження; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки, спираючись на широку історіографічну та джерельну базу; порівнює і систематизує дані історичних карт; синхронізує події всесвітньої історії, уміє виокремити проблему і визначити шляхи її розв'язання

5. Засоби діагностики успішності навчання

До засобів діагностики успішності навчання та засвоєння отриманих знань студентами використовуються тестові завдання, перелік питань, винесених на екзамен, завдання модульного контролю, які наведено у додатках.